

Ochrana mäkkých cieľov v školskom prostredí: Bezpečnostné odporúčania

Bezpečnostné odporúčania na ochranu mäkkých cieľov v školskom prostredí sú vytvorené na základe analýzy dát získaných z bezpečnostných dotazníkov, ktoré boli distribuované základným a stredným školám prostredníctvom Rezortného informačného systému Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky v období od 15. marca 2024 do 31. mája 2024. Z oslovených škôl vyplnilo dotazník 2 781 z nich. Tieto odporúčania vychádzajú z konzultácií s expertami z akademickej obce, bezpečnostných zložiek, zástupcov škôl a ich zriaďovateľov a z Minimálneho štandardu pre audit bezpečnosti a ochrany vysokej školy.¹ Cieľom je poskytnúť školám praktické a efektívne nástroje na zvýšenie ich bezpečnosti a pripravenosti na rôzne krízové situácie. Odporúčania sa zameriavajú na prevenciu rizík a vytvorenie fyzicky bezpečného prostredia pre študentov, pedagógov a ostatných zamestnancov školských zariadení.

Vybrané výsledky z bezpečnostných dotazníkov:

Vonkajšie hrozby a verbálne a fyzické napadnutia

- 64 % škôl (1 778 škôl) poskytuje prípravu žiakom na vonkajšie hrozby (napr. útok so zbraňou, výbuch).
- 50 % škôl (1 380 škôl) poskytuje prípravu zamestnancom na vonkajšie hrozby (napr. útok so zbraňou, výbuch).
- Pravidelnú evakuáciu nacvičuje viac ako 84 % (2 395 škôl) škôl. To dokazuje pripravenosť v oblasti civilnej ochrany s výrazným dopadom na ochranu mäkkých cieľov.
- 3 % škôl (89 škôl) zaznamenalo fyzické napadnutie učiteľa za posledných 5 rokov.
- 12 % škôl (332 škôl) evidovalo vážne verbálne napadnutie učiteľa žiakom za posledných 5 rokov.
- Až 83 % (2 327 škôl) škôl by privítalo koncepčný priebeh školení k problematike ochrany mäkkých cieľov.

Objektová bezpečnosť

- Až 25 % (717 škôl) škôl má zlý stav oplatenia, ktoré neplní svoju funkciu.
- Viac ako 83 % (2 324 škôl) škôl nemá zábranu pred nárazom, alebo nechráneným vjazdom motorového vozidla do priestorov školy.
- Areály viac ako 63 % (1 768 škôl) škôl sú čiastočne prístupné verejnosti.
- Súkromné bezpečnostné služby na ochranu objektu školy využíva len necelých 5 % (119 škôl) škôl.
- 37 % (1 042 škôl) škôl má vrátnika.
- Viac ako 80 % (2 227 škôl) škôl má zavedený návštevný poriadok.

¹ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Minimálny štandard pre audit bezpečnosti a ochrany vysokej školy*. 2024.
Dostupné na: <https://www.minv.sk/?zakladne-materialy&subor=511228>

- Viac ako 58 % (1 639 škôl) škôl má kontrolu vstupu/výstupu zamestnancov do a z budov. V prípade vstupu zamestnanca do budovy mimo pracovný čas, viac ako 53 % (1 478 škôl) škôl takýto vstup zaznamenáva (eviduje).
- Až viac ako 80 % budov škôl má riadený prístup do budov cez dvere v dobrom technickom stave (až 95 %). Detekciu otvorenia dverí ale má len 27 % (771 škôl) škôl.
- Približne 80 % (2 229 škôl) škôl umožňuje zamestnancom a 59 % (1 646 škôl) škôl študentom uzamykať si v školách svoje osobné veci. Viac ako 22 % percent škôl tieto priestory monitoruje.
- 70 % škôl (1 893 škôl) je uzamykaných v poobedných a nočných hodinách.
- Len na necelých 60 % (1 609 škôl) škôl učitelia disponujú kľúčmi od tried a môžu sa tak v prípade útoku uzamknúť so žiakmi v triede.
- Na viac ako 80 % (2 232 škôl) škôl je možné otvoriť na prízemí okná dokorán, čo má výhodu pri evakuácii a nevýhodu pri možnom napadnutí žiakov cez okno. Na základe skúseností zo zahraničia sa odporúča inštalácia dištančných prvkov.
- Viac ako 26 % (746 škôl) škôl nemá zabezpečený vstup na strechu.
- V 97 % (2 724 škôl) škôl sú značené únikové východy, čo značne uľahčuje a urýchľuje evakuáciu.
- Len 44 % (1 209 škôl) škôl má kombináciu fyzickej a technickej ochrany.
- Len 13 % (380 škôl) škôl má detekciu požiaru v objekte školy.
- Viac ako 50 % (1 462 škôl) škôl má elektrický zabezpečovací a tiesňový poplachový systém, čo vytvára príležitosť na rozšírenie existujúcich systémov o tiesňové hlásiče a pripojenie takýchto systémov na MPPC/PCO a adekvátny zásah, keďže pripojených je len 24 % (674 škôl) objektov škôl a tiesňový poplachový systém nevyužíva viac ako 80 % (2 226 škôl) škôl.
- Pravidelné revízie poplachových systémov (EZS, TPS, SKV, VMS, PPS) sú realizované na 57 % (1 605 škôl) škôl. Keďže ide o spoločný názov pre všetky systémy, sú v tom zahrnuté aj kamerové monitorovacie systémy a ďalšie.
- Viac ako 60 % (1 718 škôl) škôl monitoruje areál školy kamerovým systémom.
- 30 % škôl (821 škôl) monitoruje aj vnútorné priestory kamerovým systémom.
- 34 % škôl (946 škôl) má zabezpečené vybrané vnútorné priestory detektormi pohybu alebo narušenia.

1. Minimálny štandard pre bezpečnostné plány na školách

Odporúčania pri príprave žiakov na vonkajšie hrozby sú dôležitou súčasťou vzdelávacieho procesu, ktorá pomáha mladým ľuďom rozvíjať schopnosti reagovať na rôzne druhy nebezpečenstiev, ktoré môžu nastať v ich prostredí. Tieto hrozby môžu zahŕňať nielen situáciu ozbrojeného útočníka, ale bezpochyby aj prírodné katastrofy, požiare, ako aj iné mimoriadne situácie spojené či už s teroristickými útokmi, sociálnymi nepokojmi alebo inými krízovými situáciami. Cieľom prípravy je vybaviť žiakov nielen teoretickými vedomosťami, ale najmä praktickými zručnosťami, ktoré im umožnia bezpečne reagovať. Pravidelným

opakovaním postupne budú nadobúdať tzv. dynamický stereotyp, a teda v reálnej situácii ním budú reagovať .

Každá škola by mala mať vypracovaný bezpečnostný plán, ktorý definuje postupy a reakcie v prípade rôznych bezpečnostných hrozieb, ako sú bombové hrozby, **ozbrojený útočník** alebo násilie zo strany žiakov a rodičov. Tento plán by mal obsahovať konkrétne kroky pre evakuáciu, postupy na uzamknutie školy a kontaktovanie bezpečnostných zložiek.

Medzi kľúčové oblasti, na ktoré je vhodné pripravovať žiakov v rámci vonkajších hrozieb, patria:

1. Elementárne informácie o prírodných katastrofách a požiaroch

Zemetrasenia, povodne, požiare, tornáda: Žiaci by mali byť informovaní o rôznych typoch prírodných katastrof, ako aj o spôsobe, ako sa pripraviť na tieto situácie (napr. ako sa schovať pri zemetrasení, aké kroky podniknúť pri evakuácii počas požiaru alebo povodne).

Bezpečnostné opatrenia a evakuačné plány: Je dôležité, aby žiaci vedeli, ako sa správať v prípade prírodných katastrof a poznali evakuačné cesty a úkryty.

2. Príprava na ozbrojený útok, civilné hrozby a mimoriadne situácie

Sociálne nepokoje, ozbrojený útok: Žiaci by mali mať jasnú predstavu o tom, ako reagovať v prípade útokov alebo nebezpečenstiev spojených s nepokojmi (napr. evakuácia, vyhýbanie sa nebezpečným miestam, ochrana).

Krízové situácie: Nácvik reakcie na situácie, ako je bombová hrozba, branie rukojemníka, ozbrojený útok, únos alebo iné katastrofy, ktoré môžu vyžadovať okamžitú reakciu.

3. Rozvoj komunikačných zručností v krízových situáciách

Komunikácia s učiteľmi a spolužiakmi: Žiaci by mali rozvíjať sebareguláciu a zručnosť, ako správne komunikovať v stresových situáciách. To zahŕňa jasné a pokojné informovanie o nebezpečenstve, spoluprácu pri evakuácii a pomoc tým, ktorí to potrebujú.

Vyhľadávanie pomoci: Deti by mali byť pripravené informovať dospelých a bezpečnostné zložky v prípade potreby.

4. Bezpečnostné školenia a simulácie

Praktické cvičenia a simulácie: Žiaci by mali byť pravidelne zapájaní do simulácií rôznych nebezpečných situácií, aby si osvojili správne postupy pri evakuácii, ochrane a poskytovaní prvej pomoci. Uvedené je zahrnuté aj v kurze na ochranu života a zdravia na školách.

Prvá pomoc: Základné školenie o poskytovaní prvej pomoci (napr. kardiopulmonálna resuscitácia - CPR, ošetrovanie zranení) je nevyhnutné, aby žiaci vedeli, čo robiť v prípade zranení počas krízových situácií.

Spolupráca s bezpečnostnými zložkami: Školy môžu organizovať stretnutia so zástupcami Policajného zboru, Hasičského a záchranného zboru, Ozbrojených síl SR, obecných polícií, ktorí predvedú praktické ukážky, ako sa správať v krízových situáciách.

5. Psychologická príprava a zvládanie stresu, podpora a rozvoj duševného zdravia

U žiakov by primerane ich veku a vývinovým možnostiam mala byť cielene rozvíjaná schopnosť zvládať náročné emócie v náročných situáciách, napr. stres, strach a neistotu. Dôležitou súčasťou je budovanie psychickej odolnosti, ktorá im umožní zvládať náročné situácie s pokojom a sebadôverou. Kľúčové sú regulačné techniky pre zvládanie stresu, podpora emocionálnej gramotnosti – schopnosti pomenovať a vyjadriť svoje pocity, schopnosť identifikovať a obrátiť sa na relevantnú osobu v prípade potreby. Žiaci by mali byť taktiež informovaní o možnostiach, kde a ako môžu dostať psychologickú pomoc v prípade potreby. Tieto zručnosti by mali byť rozvíjané aj u pedagógov.

6. Digitálna bezpečnosť a ochrana pred kybernetickými hrozbami

Kybernetické útoky a dezinformácie: Žiaci by mali byť vzdelávaní o rizikách, ktoré predstavujú online hrozby, ako sú kybernetické útoky, phishing, či dezinformácie. Môžu sa učiť, ako sa chrániť pred týmito nebezpečenstvami a ako rozpoznať a nahlásiť podozrivé aktivity.

7. Zapojenie rodičov a komunity

Spolupráca so školou a rodičmi: Príprava žiakov na vonkajšie hrozby by mala zahŕňať aj rodičov. Tí môžu byť zapojení do školení, prednášok a simulácií, aby podporili vedomosti a pripravenosť detí doma.

Príprava žiakov na vonkajšie hrozby by mala byť súčasťou komplexného prístupu k vzdelávaniu, ktorý zohľadňuje nielen akademické, ale hlavne praktické a emocionálne potreby detí.

2. Odporúčania pre pedagógov

Pedagógovia zohrávajú zásadnú úlohu v zabezpečení bezpečnosti študentov. Musia byť pripravení zvládať krízové situácie, identifikovať rizikové správanie žiakov a efektívne reagovať na hrozby spojené s ozbrojenými útokmi a násilím.

- **Pravidelná príprava na hrozby:** Pedagógovia by mali byť školení na hrozby spojené s ochranou mäkkých cieľov, vrátane reakcie na útok ozbrojeného útočníka.

- **Vzdelávanie v oblasti správania:** Rozpoznávanie neverbálnych signálov a indikátorov neštandardného správania je kľúčové pre prevenciu incidentov.²
- **Poznanie systému USB (Uteč – Skry sa – Bojuj):** Pedagógovia by mali byť oboznámení s týmto systémom a vedieť, ako reagovať v prípade útoku.
- **Zvládanie násilných incidentov:** Pedagógovia musia byť riadne informovaní a školení, ako postupovať pri výskyte verbálnych alebo fyzických útokov medzi žiakmi.
- **Riešenie incidentov s problémovými rodičmi:** Špecifické smernice na riešenie konfliktov s problémovými rodičmi sú nevyhnutné na minimalizáciu verbálnych a fyzických incidentov. Orientovať sa treba na podporu duševného zdravia, tréning komunikačných zručností a emocionálnej inteligencie.

3. Odporúčania pre riaditeľov

Riaditelia majú zodpovednosť za implementáciu bezpečnostných opatrení a krízových plánov na školách. Musia zabezpečiť, aby bola škola pripravená na zvládanie vnútorných aj vonkajších hrozieb.

- **Monitorovanie perimetra:** Monitorovanie okolia školy je dôležité pre prevenciu hrozieb, avšak monitorovanie bez oplotenia nemusí byť účinné.
- **Zabezpečenie vstupov:** Školy by mali mať fyzicky zabezpečené vstupy po celú dobu výučby, vrátane prítomnosti dohľadovej služby alebo vrátnika. Dvere by mali byť uzamknuté a vstup povolený až po overení totožnosti. Tam, kde je to možné, vybudovať zábranu pred nárazom alebo nechráneným vjazdom motorového vozidla na príjazdových cestách do priestorov školy.
- **Smernice pre návštevníkov:** Školy by mali vypracovať jednotné smernice pre vstup návštevníkov, vrátane pravidiel návštevného režimu a povinnosti sprevádzania pre osoby vstupujúce do školy.
- **Upraviť školský poriadok** a ostatné interné predpisy tak, aby tam bola vložená oblasť bezpečnosti, napr. zakázané predmety pre študentov, učiteľov, jednotné bezpečnostné pravidlá pre žiakov aj učiteľov, ako aj postihy za ich nedodržovanie.
- **Cyklické vzdelávanie zamestnancov:** Školy by mali realizovať pravidelné vzdelávanie spojené s emocionálnou reguláciou a koreguláciou, psychickou podporou a odolnosťou, a nácviky v oblasti ochrany pred požiarmi, BOZP a ochrany mäkkých cieľov.
- **Pripravenosť na scenáre útokov:** Vypracovať stratégie a dokumentáciu na ochranu pred vnútornými a vonkajšími útokmi. Školy by mali mať osobu zodpovednú za nahlasovanie bezpečnostných incidentov.
 - **Postupy pre riešenie incidentov s problémovými rodičmi:** Školy by mali mať smernice pre jednanie s problémovými rodičmi, aby sa minimalizovali verbálne a fyzické incidenty.
 - **Postupy pre zvládanie násilných incidentov:** Je nevyhnutné vypracovať konkrétne postupy pre riešenie verbálnych a fyzických útokov zo strany žiakov.

² <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/07/edukacno-nacvikovy-skupinovy-program-komunikacne-zrucnosti.pdf>

- **Revízia poplachových systémov:** Pravidelné revízie a skúšky poplachových systémov sú nevyhnutné pre ich správnu funkčnosť a zamedzenie úrazu elektrickým prúdom.
- **Dbáť na ochranu osobných údajov:** V prípade monitorovania vnútorných priestorov školy dbať na dodržiavanie GDPR a príslušnej na to vzťahujúcej sa legislatívy.
- **Kľúčový režim:** Každý učiteľ musí mať prístup ku kľúčom od učební, v ktorých vyučuje.
- **Viditeľné označenie nebezpečných predmetov:** Na vchodoch do budov musia byť jasne viditeľné nápisy zakazujúce nosenie nebezpečných predmetov.
- **Viditeľné označenie pedagógov:** Na väčších školách by mali pedagógovia nosiť viditeľné identifikačné prvky, napr. preukazy na oblečení alebo visačky na krkoch, aby ich bolo možné ľahko identifikovať.
- **Zapájať rodičov do budovania bezpečného prostredia:** Rodičia by mali byť zo strany školy zapájaní do identifikácie rizík a riešenia otázok bezpečnosti na škole.
- **Výber bezpečnostných technológií:** Bezpečnostné technológie by mali byť vybrané ekonomicky výhodne, aby harmonicky doplnili už existujúce bezpečnostné procesy, reflektovali analýzu rizík a potrieb konkrétnej školy, boli dlhodobou udržateľné a postavené na otvorených technológiách zaručujúcich interoperabilitu s inými systémami.
- **Inštalácia detektorov požiaru v objekte školy**
- **Zabezpečiť vstup na strechu**

4. Odporúčania pre rodičov

Rodičia majú zásadnú úlohu v bezpečnosti svojich detí. Komunikácia a kontrola môžu výrazne prispieť k prevencii incidentov.

- **Komunikácia o bezpečnosti:** Rodičia by mali pravidelne hovoriť so svojimi deťmi o tom, ako sa správať v nepredvídateľných situáciách.³
- **Zákaz nosenia nebezpečných predmetov:** Rodičia by mali deťom vysvetliť, že do školy nesmú nosiť nebezpečné predmety.
- **Kontrola obsahu tašiek:** Rodičia by mali pred odchodom do školy skontrolovať obsah tašiek svojich detí, aby sa predišlo noseniu nevhodných alebo nebezpečných predmetov.

5. Odporúčania pre zriaďovateľov

Zriaďovatelia by mali podporovať vzdelávanie riaditeľov a zamestnancov a zdieľať osvedčené postupy v oblasti ochrany mäkkých cieľov.

- **Okrúhle stoly:** Organizovať okrúhle stoly v spolupráci so školami za účelom zdieľania najlepšie praxe v oblasti ochrany mäkkých cieľov.
- **Exkurzie na vzorové školy:** Zriaďovatelia by mali podporovať exkurzie do škôl, ktoré sú príkladom dobrej praxe v oblasti bezpečnosti.

6. Odporúčania pre vysoké školy

³ <https://vudpap.sk/podporne-cinnosti-vudpap/podcasty/nahlas-o-detoch/>

Pedagogické fakulty by mali zahrnúť do svojho vzdelávacieho programu predmety zamerané na zvládanie krízových situácií v školskom prostredí.

- **Pravidelná príprava na hrozby:** Pedagógovia by mali byť školení na hrozby spojené s ochranou mäkkých cieľov, vrátane reakcie na útok ozbrojeného útočníka.
- **Pravidelná príprava na hrozby:** Pedagógovia by mali byť školení na hrozby spojené s ochranou mäkkých cieľov, vrátane reakcie na útok ozbrojeného útočníka.
- **Vzdelávanie v oblasti správania:** Rozpoznávanie neverbálnych signálov a indikátorov neštandardného správania je kľúčové pre prevenciu incidentov.⁴
- **Poznanie systému USB (Uteč – Skry sa – Bojuj):** Pedagógovia by mali byť oboznámení s týmto systémom a vedieť, ako reagovať v prípade útoku.
- **Smernice pre návštevníkov:** Školy by mali vypracovať jednotné smernice pre vstup návštevníkov, vrátane pravidiel návštevného režimu a povinnosti sprevádzania pre osoby vstupujúce do školy.
- **Inštalácia detektorov požiaru v objekte školy.**
- **Zabezpečiť vstup na strechu.**
- **Revízia poplachových systémov:** Pravidelné revízie a skúšky poplachových systémov sú nevyhnutné pre ich správnu funkčnosť a zamedzenie úrazu elektrickým prúdom.
- **Kľúčový režim:** Každý učiteľ musí mať prístup ku kľúčom od učební, v ktorých vyučuje.
- Tam kde je to možné vybudovať zábranu pred nárazom, alebo nechráneným vjazdom motorového vozidla na príjazdových cestách do priestorov školy.
- **Viditeľné označenie nebezpečných predmetov:** Na vchodoch do budov musia byť jasne viditeľné nápisy zakazujúce nosenie nebezpečných predmetov.
- **Viditeľné označenie pedagógov:** Na väčších školách by mali pedagógovia nosiť viditeľné identifikačné prvky, napr. preukazy na oblečení alebo visačky na krkoch, aby ich bolo možné ľahko identifikovať.
- V prípade monitorovania vnútorných priestorov školy dbať na dodržiavanie GDPR a príslušnej na to vzťahujúcej sa legislatívy.
- **Výber bezpečnostných technológií:** Bezpečnostné technológie by mali byť vybrané ekonomicky výhodne, aby harmonicky doplnili už existujúce bezpečnostné procesy, reflektovali analýzu rizík a potrieb konkrétnej školy boli dlhodobu udržateľné a postavené na otvorených technológiách zaručujúcich interoperabilitu s inými systémami.
- **Vzdelávanie budúcich učiteľov:** Zaradiť medzi povinne voliteľné predmety v študijných programoch uskutočňovaných v študijnom odbore učiteľstvo a pedagogické vedy predmet k príprave budúcich učiteľov na zvládnutie krízových udalostí v školskom prostredí.

7. Spolupráca s Policajným zborom a obecnou políciou

Spolupráca s políciou je dôležitým aspektom bezpečnosti školského prostredia, ktorá v čase pred, ako aj počas a po krízových situáciách môže prispieť k lepšiemu zabezpečeniu okolia školy a k rýchlej a efektívnej reakcii na prípadné incidenty.

⁴ <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/07/edukacno-nacvikovy-skupinovy-program-komunikacne-zrucnosti.pdf>

Zapojenie kontaktného príslušníka Policajného zboru na zasadnutia Rady školy.

Záver

Implementácia týchto odporúčaní môže výrazne zvýšiť bezpečnosť v školách a zlepšiť pripravenosť na rôzne krízové situácie. Spolupráca medzi školami, rodičmi, zriaďovateľmi, bezpečnostnými zložkami a ostatnými subjektmi je kľúčová pre vytvorenie bezpečného školského prostredia.